

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАДОВИ

УДК/UDC 27: 929 Павле, свети

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД / *REVIEW ARTICLE*

Примљен: децембар 2011.

Received: December 2011.

Ненад Тупеша

Православни богословски факултет Светог Василија Острошког
Универзитета у Источном Сарајеву

ТАЈНА ТЕЛА И КРВИ ХРИСТОВЕ ПО СВ. АПОСТОЛУ ПАВЛУ У 1. ПОСЛАНИЦИ КОРИНЋАНИМА (10, 16–17; 11, 23–26)

У тексту се разматрају два аспекта учења Св. Апостола Павла о „Тајни Тела и Крви Христове“ који извиру из живог литургијског искуства и предања Цркве. То су: литургијско поимање речи установљења у светлости Павловог казивања и пројава ове Тајне као Тајне заједничарења у Телу и Крви Христовој. Уподобљавајући се евхаристијској пракси Тајне Вечере, тј. Христа, Павлово казивање се у потпуности интегрише у предање Јеванђеља, јер оно што он предаје Цркви у Коринту је Божанска Евхаристија.

Кључне речи: Тајна; Речи установљења; Евхаристија; Тело и Крв Христа; Црква; Заједничарење.

1. УВОД

Тајна Тела и Крви Христове представља срж 1. Посланице Коринћанима Св. Апостола Павла, а могло би се рећи и целокупне његове богословске мисли. Из ове Тајне извири и схвата се Тајна Цркве у којој је једино и могуће ову Тајну назвати Тајном, која нам у пуноћи открива Христа као савршитеља Тајне. Говорити о свим аспектима које нам намеће ова тема у овој ограниченој студији је немогуће, и то би захтевало једну озбиљну дисертацију. Ми ћемо се

ограничити само на два момента (1. Кор. 11, 23–26; 10, 16–17) који су нам, посматрано из перспективе литургијског богословља, посебно важни. То су Павлова сведочанства о речима установљења и Тајни заједнице Тела и Крви Христове.

2. РЕЧИ УСТАНОВЉЕЊА У КОНТЕКСТУ ПАВЛОВОГ КАЗИВАЊА О ТАЈНОЈ ВЕЧЕРИ

Учење Апостола Павла о Тајни Тела и Крви Христове преноси нам пре свега литургијско искуство и евхаристијску праксу апостолске Цркве која је као таква сачувана у свим литургијским споменицима кроз векове. Да је Евхаристија најстарије и најаутентичније предање Цркве сведочи нам сâм Апостол Павле речима:

„Јер ја примих од Господа што вам и предадох, да Господ Исус оне ноћи кад бјеше предан, узео хљеб, и захваливши преломи и рече: Узмите, једите, ово је тијело моје, које се за вас ломити; ово чините у мој спомен.

Исто тако и чашу, по вечери, говорећи: Ова је чаша Нови Завет у мојој крви; ово чините, кад год пијете, у мој спомен. Јер кад год једете овај хљеб и чашу ову пијете, смрт Господњу објављујете докле не дође.“ (1. Кор. 11, 23–26)

Опште је познато да Апостол Павле није присуствовао Тајној Вечери јер тада још није био призван у апостолство, већ му је како каже Ава Јустин Ћелијски, све ово открио сâм васкрсли Господ, предавши му цело Јеванђеље. У овоме се, наставља Ава Јустин, састоји изузетност његовог апостолства, јер Јеванђеље које је он примио „није по човеку“, није га од људи примио ни од људи научио, него непосредним „откривењем Исуса Христа“ васкрслог и вазнесеног.¹ Речи установљења које наводи Апостол Павле блиске су исказу јеванђелисте Луке, који је био његов ученик. Казивање Павлово о Тајној Вечери, по мишљењу многих, представља најстарије сведочанство о овом догађају. Различити искази и навођења ових Речи могу се објаснити чињеницом да су оригиналне речи Господње преносиле различите личности, различитим заједницама. Ипак, разлике у интерпретирању речи установљења код јеванђелиста Матеја, Марка и Луке нису мењале њихову суштину у евхаристијском поимању апостолског и пост-апостолског периода, све до појаве средњовековне схоластике на Западу која је почела да пренаглашава освећујући карактер институционалних речи ван општег литургијског контекста.

¹ Ј. Поповић, *Тумачење Посланица Прве и Друге Коринћанима Светог Апостола Павла*, Манастир Ћелије, Београд 1983, 147.

Приметно је да редослед благосиљања хлеба и чаше на Тајној Вечери према казивању Јеванђелиста одудара од јудејског благосиљања и обичаја. Једино јеванђелист Лука помиње две чаше од којих је прва (22, 17) вероватно старозаветна, а друга (22, 20) чаша благослова, тј. евхаристијска. Дакле, Лукин опис Тајне Вечере сагласан је са поретком старозаветне пасхалне Вечере која је почињала благосиљањем чаше у којој је било вино помешано са водом.

Древни хришћански спис *Дидахи* сходно јудејском предању излаже сажету евхаристијску молитву у којој се благосиља прво чаша, а затим хлеб (Дидахи 9, 2–3). Николај Успенски констатује да је јеврејска суботња као и празнична трпеза, за разлику од свакидашње, почињала благосиљањем чаше, а потом је бивало благосиљање хљеба. Премда је Христос установио Евхаристију у време јеврејске пасхалне трпезе, ритуал те трпезе у обично доба године није се чувао приликом вршења Евхаристије, јер то не би било у складу са учењем апостола о односу према обредној страни старозаветног закона.² Литургијска пракса Коринтске цркве донекле је, ако не и у потпуности, у саласности са Дидахи,³ јер по Оскару Кулману Дидахи познаје само предпавловски образац савршавања Вечере Господње, образац који припада првобитној заједници, а у коме је одсутна веза са Исусовом последњом вечером и смрћу.⁴ Критикујући Коринћане због злоупотребе обеда, апостол Павле у 1. Кор. 11, наглашава да савршавање обеда упућује на Исусову последњу вечеру пре смрти. Тајна Вечера је представљала извориште празника заједнице јер су се по васкрсењу Христовом ученици сабрали на обед сећајући се управо последње вечере и том приликом им се јавио васкрсли Христос. Сила и светлост васкрсења Христовог у раним евхаристијским сабрањима избила је у први план док је сећање на страдање дошло на друго место. Апостол Павле налази за потребно да поново нагласи искупитељну Жртву не губећи притом из вида будући долазак Христов и заједничарење које се остварује у евхаристијском сабрању. Он у 1. Кор. 11, 26, наглашава да се евхаристијско објављивање смрти Господње збива *докле не дође*. Ова евхаристијска есхатологија наглашена је у готово најстаријој литургијској молитви *Маран ата* или *Дођи Господе*, коју Павле доноси непреведену на крају 1. Кор. 16, 22, а која је као таква сачувана у Дидахију (10, 6). Стога, ова древна молитва истовремено упућује на прошло, тј. на Христово јављање у дан вас-

² Н. Успенски, *Анафора*, Епархија Банатска, Вршац 2002, 36.

³ N. Maurice-Denis, R. Boulet, *Euchariste ou la Messe dans ses variétés son histoire et ses origines*, Paris 1953, 397 etc.

⁴ О. Кулман, *Ранохришћанско богослужење*, Отачник, Београд 2010, 18.

крсења, на садашње присуство у обеду заједнице и на Његово будуће присуство на крају.⁵

Дакле, Апостол Павле описује најдревније сведочанство литургијске праксе, и то онако како је она појмљена од хришћана којима је он благовестио,⁶ тј. Коринћанима, наводећи речи установљења онако како је „примио од Господа“ желећи да напусти јудејски начин благосиљања и дође у потпуну сагласност са Вечером Господњом. Ово јеванђелско-павловско казивање и навођење речи установљења ушло је у све типове анафора, како источних тако и западних.⁷

Апостол Павле анамнетичко помињање речи установљења заквашњује епиклетичким, отварајући есхатолошко. Другим речима, он Тајну Вечеру не схвата као пуко сећање на тај догађај, него првенствено као есхатолошку стварност и увек као непоновљив догађај који ће се испунити у Царству Божијем (Ср. 1. Кор. 11, 26). Спомињање у Евхаристији јесте сабирање целокупног опита спасења, све пуноће реалности која нам је дата у Цркви и која представља наш живот. Спомињати значи сећати се и живети у спомињаном по речима оца Александра Шмемана.⁸ У њој ми не понављамо и не изражавамо, него усходимо у тајну спасења и новог живота. Имајући у виду ову велику тајну, Апостол Павле (гл. 10–14) укорева и позива Коринћане да се окупљају и учествују у Вечери Господњој.⁹

Божанствени литургичар Јован Златоуст надахнут самим Павлом у молитви анафоре или тачније *Sanctus*-а, излажући укратко икономију спасења која се остварује у Христу, са Христом и кроз Христа,

⁵ *Ibid.*, 14.

⁶ Х. Насис, *Свештенослужење Свете тајне евхаристије: канонско учење и евхаристијски поредак*, Манастир Цетињски, Цетиње 2011, 40.

⁷ Постоји неколико изузетака међу анафорама које немају ове речи, нпр. несторијанска анафора Тадеја и Марија. Одсуство речи установљења у појединим анафорама доводи у питање западно поимање освећујућег карактера и самодовољности ових Речи. По мишљењу неких западних научника, поменута анафора је садржавала речи установљења али су се оне услед преписивања изгубиле (D. Webb, “La liturgie nestorienne des apotres Addai et Mari dans la tradition manuscrite“, *Eucharisties d’Orient et d’Occident*, Cerf, Paris 1970, 25 etc.). Неки, опет, тврде да су се оне изговарале напамет, па стога и нису записиване. Дикс је сматрао да у најранијем периоду историјата Евхаристије, речи Господње се нису уопште изговарале, јер је само вршење Евхаристије представљало испуњење Његових речи: „Ово чините у Мој спомен.“ Сигурно је да ниједан сачувани рукопис ове анафоре нема ових речи.

⁸ А. Шмеман, *Евхаристија*, Манастир Хиландар, Хиландар 2002, 171.

⁹ Ако би се реч „спомен“ употребљавала у апстрактном значењу или представи о нечему што је постојало, наведене речи Апостола Павла биле би узалудне или беспредметне. Због тога, Апостол Павле ломљење хлеба и назива „трпезом Господњом“ (1. Кор. 10, 21) и „вечером Господњом“ (1. Кор. 11, 20).

како се и завршавају све молитве западних анафора, потвђује веру цркве која се непоновљиво сећа да „Христос дошавши и испунивши сав домострој спасења за нас, у ноћи у којој беше предан, управо самог себе предаде за живот света, узевши хлеб...“ Ово аутентично литургијско предање сведочи да ће се Божанска Евхаристија која је истинска Тајна Вечера наставити служити као есхатолошки догађај „докле не дође“. Она ће се наставити служити и у Царству Небеском као „Велика Вечера Божија“, као „Вечера брака“ Јагњетовог са Његовом невестом – Црквом.¹⁰

„Чаша благослова коју благосиљамо није ли заједница Крви Христове? Хлеб који ломимо није ли заједница Тела Христове? Јер један је хлеб, једно смо тијело многи, пошто се сви од једнога хлеба причешћујемо.“ (1. Кор. 10, 16–17)

Света Евхаристија је жртва Тела и Крви Христове коју приноси сâм Христос према речима литургијске молитве „јер си Ти који приноси и који се приноси; који прима и који се раздаје...“

3. ПАВЛОВ ДОЖИВЉАЈ ТАЈНЕ СЈЕДИЊЕЊА У ЛИТУРГИЈСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

Апостол Павле укратко износи и описује тајну нашег сједињења са Христом, тј. Цркве са Христом у Евхаристији коју Црква приноси. Описује тајну сједињења удова Христових у Једно Тело кроз један евхаристијски хлеб. Свети Иринеј Лионски тумачећи ове речи каже: „Јер крв није друго него оно што из вена и меса и осталог људског састава, који (састав) је заиста постао Логос Божји и Крвљу Својом искупио нас, као што и Његов Апостол вели: *У којем имамо искупљење Крвљу Његовом и опроштење гријехова* (Кол. 1, 14). И пошто смо удови Његови (Еф. 5, 30), и творевином се (Његовом) хранимо, а Он Сам нам даје ту творевину, обасјавајући (сву твар) сунцем Својим и дајући кишу како Сам хоће (Мт. 5, 45). Он је ову Чашу од творевине Сам признао да је Крв Његова, којом узраста наша крв, и Хлеб који је од творевине потврдио је за Сопствено Тело, од којег расту тела наша. Када, пак, растворена Чаша (= вино с водом) и печени Хлеб примају Реч Божију и бива Евхаристија и Тело Христово, и од њих расте и састоји се састав тела нашег...“ (Против јереси 19, 1).

Ово најприсније сједињење и сједињавање удова са Телом кроз Св. Причешће наставиће се и у Небеском Царству јер створено људско биће то потребује. Зато се на Литургији после Причешћа и мо-

¹⁰ А. Јевтић, *Екслициологија Св. Апостола Павла*, Манастир Тврдош и Братство Св. Симеона Мироточивог, Врњци – Требиње 2006, 148–149.

лимо: „О велика и најсветија Пасхо, Христe! О Мудрости, и Логосе Божји, и Сило! Дај нам да се још присније причешћујемо Тобом у незалазни дан Царства твога.“ Свети Јован Дамаскин који је писац ове васкрсне песме, причешће назива заједничарењем, јер њиме заједничаримо са Христом и постајемо учесници Његовог тела и Његовог божанства. Међутим, кроз причешће и ми узајамно заједничаримо и сједињујемо се, јер будући да се од једног тела причешћујемо, сви постајемо „једно тело“ и једна крв Христова и удови један другог, јер смо постали сутелесници Христови (Еф. 3, 6).¹¹

Свети Никола Кавасила говорећи о значају заједничарења у Телу и Крви Христовој каже: „Плод заједничарења у Евхаристији је у томе да крв, којом ми сада живимо, постаје Крв Христова, а тело које за нас свршава свету Тајну, постаје Тело Христово; заједнички су исто тако и удови, а заједнички је и живот са Животом Христовим. Истинска заједница двеју личности чини да једна иста ствар једновремено буде присутна код обојице.“¹²

Наслањајући се на Златоустова тумачења ових речи Апостола Павла, Кавасила пише: „Црква се означава у Светим Тајнама не као у симболима, него као удови у срцу, и као гране у корену дрвета и, као што рече Господ, као лозе у чокоту (Јн. 15, 1–5). Јер овде није заједништво само у имену, нити сличност по аналогiji, него је истоветност ствари. Јер су ове тајне – Тело и Крв Христова, и оне су Цркви Христовој истинска храна и пиће, и причешћујући се њима, она их не претвара у људско тело, као неку другу храну, него се она (Црква) претвара у њих... И ако би неко могао видети Цркву Христову по томе самоме колико је са Њиме сједињена и причешћује се Његовим Телом, видео би ништа друго него само оно Господње тело.“¹³ Из наведеног се да закључити да се кроз Евхаристију као удови Христови сједињујемо међусобно али у Цркви, у којој се једино и врши Тајна Тела и Крви Христове, која је и сама Тело Христово. Кроз ову тајну Христос се сједињује са сваким понаособ и са свима заједно, и ми се истовремено сједињујемо са њиме и међусобно у једно Тело Христово које се зове Црква.¹⁴ Зато Апостол Павле упућује Коринћане на све оно што је потребно да се оствари права заједница Тела Христовог која је Црква. Јединство је за Цркву пре свега плод Светога Духа. Стога, појмови и изрази „ломљење Хлеба“,

¹¹ Св. Ј. Дамаскин, *Источник знања*, Јасен, Никшић 1997, гл. 86.

¹² Св. Н. Кавасила, *О животу у Христу*, Беседа, Нови Сад 2002, 138.

¹³ N. Cabasilas, *Explication de la Divine Liturgie*, Sources chrétiennes, Paris 1963, 4 bis, 231.

¹⁴ А. Јевтић, (2006), 158–159.

„Заједница Тела и Крви Христове“ (1. Кор. 10, 16), „Заједница Духа Светога“ (2. Кор. 13, 13) су идентични, јер Дух Свети оприсутњује Христа. Дакле, постоји потпуна идентификација литургијског сабрања са Црквом као Телом Христовим јер је Евхаристија истоветна са црквеном заједницом у којој се савшава Тајна Тела и Крви Господње.¹⁵ Поистовећујући однос Цркве и Евхаристије, Апостол Павле је био приморан да подељено сабрање Коринћана не прихвати као аутентично у погледу вршења Евхаристије,¹⁶ јер у Евхаристији не могу постојати поделе, као што ни тело не може бити једно и целосно ако су удови одвојени од њега. Према томе, за Павла је насушна потреба да се сачува јединство Цркве у Тајни Божанске Евхаристије.

4. ЗАКЉУЧАК

Учење Апостола Павла о Тајни Тела и Крви Христове је у непосредној вези са речима установљења и Тајном Вечером која се увек непоновљиво савшава у литургијској заједници – Цркви. У литургијском искуству и предању Цркве ово учење се базира на испуњењу крајњег назначења човековог постојања оствареног актом Христовог оваплоћења, али и васкрсења, кроз најприсније евхаристијско сједињење. Желећи да што тешње изрази ово сједињење, Св. Златоуст и каже: „Христос је нас учинио Својим телом, и тело је Своје нама дао“. Завршићемо речима молитве из Василијеве литургије која све до сада речено најбоље, али и најдубље изражава: „А све нас који се од једног Хлеба и Чаше причешћујемо, да сјединиш једне са другима у заједницу једног Духа Светога...“

¹⁵ А. Јевтић, *О Цркви и Литургији*, Манастир Тврдош и Братство Св. Симеона Мироточивог, Врњци – Требиње 2007, 231 и даље.

¹⁶ Апостол Павле на више места упозорава на опасност рушења јединства Цркве због застрајења Коринћана у погледу евхаристијских сабрања. Тако, он у 1. Кор. 1, 11–13 пише: „Јер сам чуо за вас, браћо моја, од Хлојиних, да су међу вама свађе. А ово кажем зато што свако од вас говори: Ја сам Павлов, а ја Аполов, а ја Кифин, а ја Христов. Зар се Христос раздијели? Да се Павле не разапе за вас? Или се у име Павлово крстите?“ – Упор. Гал. 3, 28.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Дамаскин, Св. Јован, *Источник знања*, Јасен, Никшић 1997;
2. Јевтић, Атанасије, *Еклисиологија Св. Апостола Павла*, Манастир Тврдош и Братство Св. Симеона Мироточивог, Врњци – Требиње 2006;
3. Јевтић, Атанасије, *О Цркви и Литургији*, Манастир Тврдош и Братство Св. Симеона Мироточивог, Врњци – Требиње 2007;
4. Кавасила, Св. Никола, *О животу у Христу*, Беседа, Нови Сад 2002;
5. Кулман, Оскар, *Ранохришћанско богослужење*, Отачник, Београд 2010;
6. Maurice-Denis, Noele, Boulet, Robert, *Euchariste ou la Messe dans ses variétés son histoire et ses origines*, Paris 1953;
7. Насис, Хросостом, *Свештенослужење Свете тајне евхаристије: канонско учење и евхаристијски поредак*, Манастир Цетињски, Цетиње 2011;
8. Поповић, Јустин, *Тумачење Посланица Прве и Друге Коринћанима Светог Апостола Павла*, Манастир Ђелије, Београд 1983;
9. Успенски, Николај, *Анафора*, Епархија Банатска, Вршац 2002;
10. Cabasilas, Nicolas, *Explication de la Divine Liturgie*, Sources chrétiennes, Paris 1963;
11. Шмеман, Александар, *Евхаристија*, Манастир Хиландар, Хиландар 2002;
12. Webb, Douglas, “La liturgie nestorienne des apotres Addai et Mari dans la tradition manuscrite“, *Eucharisties d’Orient et d’Occident*, Cerf, Paris 1970.

Nenad Tupeša

Faculty of Orthodox Christian Theology Saint Basil of Ostrog,
University of East Sarajevo

ST APOSTLE PAUL'S TEACHING ON THE MYSTERY OF THE
BODY AND BLOOD OF CHRIST IN THE FIRST EPISTLE TO THE
CORINTHIANS (10, 16–17; 11, 23–26)

Summary

This paper discusses two aspects of the St Apostle Paul's teaching on the Mystery of the Body and Blood of Christ that spring from the living liturgical experience and tradition of the Church. These are: liturgical understanding of the establishment words in the light of Paul's sayings and manifestation of this mystery as the Mystery of the communion in the Body and Blood of Christ. Making it similar to the eucharistic practice of the Last Supper i.e. of the Christ, Paul's saying is completely integrated into the tradition of the Gospel, because what he gives to the Church at Corinth is the Divine Eucharist.

Key words: *Mystery; Establishment words; The Eucharist; The Body and Blood of Christ; Church; Communion.*